

ЮВІЛЕЇ

О.П.РЕЄНТ (Київ)

ДО 80-РІЧЧЯ ДОКТОРА ІСТОРИЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРА Я.С.КАЛАКУРИ

«Український історичний журнал» неодноразово писав про доктора історичних наук, заслуженого професора Київського національного університету імені Тараса Шевченка, нашого давнього автора, про його життєвий і творчий шлях та внесок в українську історіографію. Тому наша мета – не переповідати біографію знаного вченого й педагога, а привернути увагу наукової спільноти головним чином до його інтелектуальних надбань минулого п'ятиріччя, які виявилися досить результативними: 5 індивідуальних та колективних монографій, 2 підручники, 3 навчально-методичних посібники та більше 50 статей. Синтезувати цей доробок видається доцільним, важливим, актуальним, адже йдеться про історика загальноукраїнського масштабу, відомого й

за рубежом, який майже 55 років працює в історичному співтоваристві. Як зазначав академік В.А.Смолій, багаторічна і плідна діяльність Я.С.Калакури пов'язує його не лише з Шевченковим університетом та іншими вишами, але й з установами НАН України, зокрема з Інститутом історії України. Він – член редколегій наукових збірників «Історіографічні дослідження» та «Спеціальні історичні дисципліни», бере активну участь у засіданнях круглих столів, науково-теоретичних конференціях, семінарах, у роботі спецради із захисту дисертацій¹. За сумісництвом історик тривалий час працював в Інституті української археографії та джерелознавства НАН України та в Науково-дослідному інституті українознавства Міністерства освіти і науки України.

Життєвий і творчий шлях Ярослава Степановича Калакури багато у чому подібний до біографії істориків його покоління: школа, педучилище, університет, аспірантура, науково-педагогічна та громадська діяльність. Водночас для нього характерна низка особливостей: а) він народився на Галичині за два роки до так званого «золотого вересня 1939-го», де рівень національної й релігійної свідомості був помітно вищим, ніж у комунізованій УРСР, що не могло не відбитися на морально-

¹ Смолій В. Невтомний трудівник історичного цеху // Ярослав Степанович Калакура: біобібліографічний довідник / Упор. І.Н.Войцехівська, М.Г.Палієнко та ін. – К., 2012. – 159 с.

етичних цінностях майбутнього історика; б) його дитинство і юність, коли закладалися світоглядні орієнтири, припали, з одного боку, на часи світової війни, гітлерівської окупації, націоналістичного спротиву насадженню тоталітарних режимів, а з іншого – збіглися з ідеологічними маніпуляціями комуністичної влади, спрямованими на радянізацію дітей та молоді, виховання в піонерських і комсомольських організаціях, на формування в них лояльного ставлення до системи; в) помітний вплив на професійне становлення педагога й науковця справили атмосфера «потепління» в Коломийському педучилищі та Чернівецькому університеті, де він навчався в умовах переходу від агонії сталінізму до хрущовської «відлиги», розгортання руху шістдесятників і дисидентів, що живило його україноцентричні орієнтири, поєднувані з ідеалами націонал-комунізму; г) включення молодого науковця в орбіту партійно-комсомольської номенклатури й апаратної роботи не похитнуло національну свідомість і християнські цінності історика, що дозволило йому не стати фанатичним ортодоксом у радянські часи, а з відновленням державної незалежності України у числі перших у середовищі радянських істориків дистанціювався від комуністичної ідеології, марксистської методології історичної науки й активно долучитися до відродження національних традицій української історіографії, розвитку українознавства, національного джерелознавства та архівознавства.

Трудову діяльність Я.С.Калакура розпочав 1955 р. в Нижньо-Вербіжській школі на Коломийщині, а науково-педагогічну – у 1964 р. у Станіславському педінституті (нині Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника), а відтак майже півстоліття його життя незмінно протікає у стінах Київського університету ім. Тараса Шевченка. Тут він був аспірантом у відомого історика Івана Івановича Шевченка, тут у 1980 р. захистив докторську дисертацію, пройшов шлях від заступника директора з навчальної та наукової роботи Інституту підвищення кваліфікації викладачів суспільних наук до проректора університету з навчальної роботи, директора Інституту суспільних наук у 1980-х рр. Із 1994 по 2002 рр. очолював кафедру архівознавства та спеціальних галузей історичної науки, а після виходу на пенсію залишився професором цієї кафедри як заслужений професор університету. Саме робота в колективі кафедри стала чи не найголовнішим і найбільш плідним періодом у житті Ярослава Степановича як творчої особистості, педагога й дослідника у царині методології історичної науки, історіографії, українознавства, джерелознавства, архівознавства та археографії.

Завдяки своїй ерудиції, організаційним здібностям та досвіду він швидко зумів стати лідером архівознавчої кафедри університету, не тільки зберегти і примножити традиції своїх попередників – визначних архівістів та джерелознавців Федора Шевченка, В'ячеслава Стрельського та Володимира Замлинського, але й започаткувати новий етап в її розвитку як багатопрофільного осередку теорії, методології, історії і практики історичної науки, джерелознавства, архівознавства та спеціальних історичних дисциплін. Ярослав Степанович ініціював опрацювання сучасної концепції професійної архівної освіти в Україні з урахування національних традицій і досвіду європейських держав², очолив авторські колективи з підготовки й видання нового покоління університетських підручників з архівознавства, історичного

² *Калакура Я.С.* Архівіст третього тисячоліття (модель історика-архівіста очима архівознавчої кафедри Національного університету імені Тараса Шевченка) // *Архівознавство. Археографія. Джерелознавство.* – Вип.1: Архів і особа. – К., 1999. – С.37–45.

джерелознавства³, створив авторський курс лекцій з української історіографії, сформував ділову та доброзичливу атмосферу в колективі. Усе це сприяло зростанню наукового потенціалу кафедри, її методичної роботи, підвищенню авторитету у середовищі однопрофільних кафедр вишів України.

Упродовж останнього п'ятиліття під впливом демократизації, інформатизації та євроінтеграції українського суспільства відбулися суттєві зміни в тематиці наукової творчості та у змісті педагогічної діяльності професора Я.С.Калакури. І все ж у центрі його уваги залишаються ключові питання загальної та проблемно-тематичної історіографії, які знайшли відображення у другому, доповненому, виданні лекційного курсу «Українська історіографія»⁴. Автор уточнив визначення поняття «українська історіографія», наголосивши, що історіографія, як спеціальна галузь історичної науки, не тільки підбиває підсумки досліджень, а й критично оцінює набутки різних поколінь, актуалізує недостатньо опрацьовані проблеми, виявляє прогалини й хибні твердження, окреслює теми, що потребують додаткового або нового вивчення. У такий спосіб реалізується її конструктивно-критична та прогностична функції. Учений запропонував періодизацію пострадянського історіографічного процесу, виокремив внесок українських істориків у дослідження історії зарубіжних країн. Останній проблемі він присвятив низку спеціальних статей⁵, в яких ідеться і про інтеграцію української історичної думки у світовий історіографічний простір.

У новітніх студіях з історіографії Я.С.Калакура досліджує еволюцію історіографічної ситуації, провідні тенденції розвитку й нарощування історичних знань, починаючи з княжих часів⁶ і завершуючи внеском в інституціоналізацію української історіографії М.С.Грушевського⁷ та історіографічним доробком сучасних істориків⁸. Важливе місце у цих працях посіли питання декомунізації української історіографії, її остаточного розриву з методологією партійно-класового і формаційного підходу до історії, утвердження цивілізаційного розуміння історіографічного процесу, позитивні наслідки антропологічного, культурного та інформаційного поворотів, які принципово змінили характер і методику пізнавальної діяльності істориків.

³ Архівознавство. – К., 1998, 2002. – 356 с.; Історичне джерелознавство / Кер. авт. кол. Я.С.Калакура. – К., 2002. – 488 с.; вид. 2-ге., доп. – К., 2017. – 512 с.

⁴ *Калакура Я.С. Українська історіографія: Курс лекцій.* – К., 2002; вид. 2-ге, доп. – К., 2012. – 512 с.

⁵ *Калакура Я.С. Новітня українська історіографія всесвітньої історії // Збірник наукових праць ННДІУВІ.* – Т.ХХХ. – К., 2012. – С.212–234; *Його ж.* Зарубіжний світ як предмет дослідження новітньої української історіографії // *Український історичний журнал.* – 2012. – №5. – С.120–134; *Його ж.* Зарубіжний світ у вимірі новітньої української історіографії // *Україна – Європа – Світ.* – Вип.11. – Тернопіль, 2013. – С.207–219.

⁶ *Калакура Я.С. Історичні знання в Галицько-Волинській державі // Галичина.* – Вип.20/21. – Івано-Франківськ, 2012. – С.435–440.

⁷ *Калакура Я.* Михайло Грушевський – фундатор історіографічних досліджень // *Український історичний журнал.* – 2016. – №3. – С.4–17; *Його ж.* Історіографічні студії М.Грушевського // *Україна – Європа – Світ: Серія «Історія, міжнародні відносини».* – Вип.17. – Тернопіль, 2016. – С.203–215; *Його ж.* «Історія України-Руси» М.Грушевського як науковий синтез української історії на ґрунті позитивізму та національної ідеї // *Позитивізм: рефлексії щодо класичної моделі історіописання.* – Х., 2016. – С.35–45.

⁸ *Калакура Я.С. Новітня українська історіографія всесвітньої історії // Збірник наукових праць ННДІУВІ.* – Т.ХХХ. – К., 2012. – С.212–234; *Його ж.* Історіографічні студії професора Анатолія Коцура // *Часопис української історії.* – Вип.25. – К., 2013. – С.104–108; *Його ж.* Комплекс «совковості» пострадянської історіографії // *Україна – Європа – Світ: Серія «Історія, міжнародні відносини».* У 2 ч. – Вип.16. – Тернопіль, 2015. – Ч.2. – С.163–174.

Варті уваги розвідки Я.С.Калакури проблемно-тематичного характеру, діапазон яких достатньо широкий: це й питання історичної пам'яті⁹, взаємодії історика та влади¹⁰, Української революції¹¹, Голодомору в Україні¹², української духовності¹³ та історіософії Тараса Шевченка¹⁴, українсько-турецьких взаємин козацької доби¹⁵ та ін. Автор загострив увагу на необхідності захисту історичної пам'яті України від кремлівської неоекспансії, відмежування від концепцій російських істориків великодержавницької орієнтації, активізації професійних дискусій, послідовного розвінчування домислів і спростування фальсифікацій української історії в російській історіографії, протидії спробам останньої нав'язувати світу спотворене уявлення про українську минувшину й сучасність¹⁶. Ці проблеми набули особливої актуальності в контексті анексії Криму та підтримки сепаратистських і терористичних угруповань на Донбасі.

На чільне місце новітніх досліджень історіографа вийшли проблеми методології історіографічного дослідження. Знаковою подією став вихід у світ першого в Україні науково-методичного посібника «Методологія історіографічного дослідження»¹⁷, де ґрунтовно висвітлено сучасні підходи до методології історіографії як цілісного вчення про сутність та організацію історіографічного дослідження, його теоретичні засади й концептуальні парадигми, структуру, логічну організацію, правила, методи, засоби пізнавального процесу, техніку дослідницької діяльності науковців. У цьому визначенні автор акцентував увагу на ключовій ролі та призначенні методології

⁹ Калакура Я.С. Національна пам'ять: історіографічний контекст // Національна пам'ять: соціокультурний та духовний виміри. Національна та історична пам'ять. – Вип.4. – К., 2012. – С.30–41; *Його ж.* Національна пам'ять як чинник утвердження української ідентичності // Проблеми державного будівництва в Україні. – Вип.21: Україна в євроінтеграційних процесах: У 2 т. – Т.1. – К., 2012. – С.35–37; *Його ж.* Історична і національна пам'ять: історіографічний вимір // Особа в контексті часу: Книга на пошану Лариси Нагорної. – К., 2014. – С.21–35.

¹⁰ Калакура Я.С. Образ українського радянського історика в контексті інтроспекції // Ейдос. – Вип.8. – К., 2015. – С.41–53; *Його ж.* «Синдром комунізації» істориків і його живучість у пострадянській історіографії // Історик і влада. – К., 2016. – С.55–76; *Його ж.* Петро Тронько в інтер'єрі української та пострадянської історіографії // Історична пам'ять. – Вип.34/35. – Полтава, 2016. – С.124–134.

¹¹ Калакура Я.С. Три образи Гетьманату П.Скоропадського в українській історіографії // Національна та історична пам'ять: Павло Скоропадський – останній гетьман України (до 140-річчя від дня народження). – Вип.7. – К., 2013. – С.56–66; *Його ж.* Соборність України як концепт новітньої історіографії // Історична пам'ять. – Вип.33. – Полтава, 2015. – С.116–125; *Його ж.* Українська духовність: історіографічний вимір // Українознавство. – 2013. – №1. – С.28–34.

¹² Калакура Я. Історіографія та джерельні свідчення демографічних наслідків голодомору в УРСР 1932–1933 рр. // Голодомор 1932–1933 років: демографічні втрати українського народу. – К., 2017. – С.116–121.

¹³ Калакура Я.С. Українська духовність: історіографічний вимір // Українознавство. – 2013. – №1. – С.28–34.

¹⁴ Калакура Я.С. Україна в історіософії Тараса Шевченка // Проблеми державного будівництва в Україні. – Вип.22. – К., 2014. – С.25–274; *Його ж.* Рідний край в історіософії Тараса Шевченка // Краєзнавча Шевченкіана України. – Черкаси, 2014. – С.17–234; *Його ж.* Українська та зарубіжна історіографії в реценціях Тараса Шевченка // Україна – Європа – Світ: Серія «Історія, міжнародні відносини». – Вип.13: Присвячується 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка. – Тернопіль, 2014. – С.15–26; *Його ж.* Творчість Тараса Шевченка як історичне та історіографічне джерело української і зарубіжної історії // Там само. – Вип.14. – С.10–15.

¹⁵ Калакура Я. Історіографія українсько-турецьких взаємин козацької доби: погляд із ХХІ століття / Yaroslav Kalakura. Uluslararası Türkiye-Ukrayna İlişkileri Sempozyumu: Kazak Dönemi (1500–1800) Bildiriler (Взаємини між Україною та Туреччиною: козацька доба (1500–1800 рр.)): Збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції. – İstanbul, 2015. – S.573–590.

¹⁶ Калакура Я. Конструювання образу ворога як технологія маніпуляцій російської історіографії та пропаганди // Україна – Європа – Світ. – Вип.16. – С.179–188.

¹⁷ Калакура Я.С. Методологія історіографічного дослідження. – К., 2016. – 319 с.

як цілісної системи правил, методів і засобів пізнання історіографічного процесу, узагальнення надбань істориків з тієї чи іншої проблеми, встановлення повноти й об'єктивності дослідження. Без усвідомлення необхідності взаємодії всіх складників історіографії неможливо дослідити та осмислити загальне й особливе в її розвитку, а значить і виробити адекватне розуміння та пояснення історіографічного процесу. Тракткування методології історіографії як цілісності дало змогу знайти відповіді на пріоритетне питання дослідницької практики: у чому полягають особливості історіографічного дослідження, що і як воно покликане пізнавати, якими методами та засобами послуговуватися. Серцевину методології складають принципи історизму, системності, об'єктивності, усебічності, наступності (спадкоємності), а також антропологізму, який орієнтує на домінування в дослідженнях людинознавчого, людиноцентричного підходу до процесу нарощування знань. Ідеться не тільки про «залюднювання» праць іменами конкретних істориків, яким відводиться ключова роль в інтелектуальному процесі продукування історичних знань і формуванні історичної свідомості, але й про заглиблення в особливості кожної наукової школи та її представників, тобто в мікроісторіографію, з'ясування наукових орієнтирів та громадянської позиції істориків.

Автор послідовно відстоює ще один методологічний принцип історіографії, а саме – спростування хибних тверджень, фальсифікацій і спотворень, насамперед тих, що зачіпають історичну правду. Ідеться про різного роду інсинуації, поширювані у працях окремих вітчизняних та зарубіжних істориків, зокрема з Польщі, Росії, Румунії, Угорщини, Туреччини та ін., особливо тих, які намагаються сконструювати історичне обґрунтування т. зв. концепцій «руського мира», «Великопольщі», «великої Румунії чи Угорщини», «великої Османії», підвести під них український контекст.

У методологічному інструментарії історіографа автор ключове місце надає системі методів наукового пізнання, яка включає загальнонаукові, фахові (суто історіографічні), міждисциплінарні та галузеві методи. Найбільш ефективними він вважає методи історіографічного аналізу й синтезу, системно-структурного та проблемно-функціонального підходів, логічний, історико-хронологічний, історико-ситуаційний, порівняльний, ретроспективний, біографічний, методи конкретно-соціологічних досліджень, типологізації, класифікації, наукометрії, контент-аналізу тощо. На основі аналізу досвіду провідних історіографів автор обґрунтовує висновок про те, що будь-яке дослідження може бути успішним і результативним за умови комплексного застосування методів – насамперед тих, що дають змогу продуктивно розв'язати завдання.

Окрім праці з методології історіографічного дослідження авторові належить понад 30 статей із теорії та методології історичної науки, які ввійшли до термінологічно-понятійного довідника з історичної науки, у тому числі такі, як «методологічний інструментарій», «історіографічний процес», «історіографічна ситуація», «історіографічне джерело», «історіографічний факт», «постпозитивізм», «модернізм» та ін.¹⁸

Систематизуючи концептуальний вимір методологічних студій історіографа, не можна оминати його підвищений інтерес до методології цивілізаційного осмислення історії України. У низці статей¹⁹ Ярослав Степанович розкриває

¹⁸ Історія у термінах і поняттях: Довідник. – Вишгород, 2014. – 732 с.

¹⁹ *Калакура Я.* Цивілізаційні орієнтири новітньої української історіографії // *Ейдос*. – Вип. 7. – К., 2013. – С.371–381; *Його ж.* Цивілізаційний вибір України: теоретико-методологічний, історичний та освітянський аспекти // *Україна у світовій історії*. – 2014. – №3 (52). – С.224–242;

зміст цивілізаційного підходу в історичному пізнанні, переконливо доводить його переваги в порівнянні з формаційним трактуванням історичного процесу. Цивілізаційний підхід у поєднанні з активізацією міждисциплінарних досліджень у галузі загальної, проблемної, концептуальної, культурної та інтелектуальної історії став визначальним напрямом сучасної української історичної науки, яка прагне заглибитись в особливості різновиду української регіональної цивілізації як складової європейського і світового цивілізаційного процесу, з'ясувати шляхи утвердження цілісності цивілізаційної системи України та зіткнення в ній локальних самотностей. Завдяки цьому підходу історична наука виходить із кризи, зумовленої абсолютизацією формаційної теорії, її партійно-класовою інтерпретацією, а історія України дедалі ширше постає в контексті світового історичного процесу. Цивілізаційна парадигма історії базується на філософії цілісності світу, на діалектичній єдності соціуму та культури.

Цивілізаційний підхід особливо важливий у контексті дослідження української цивілізації як історично сформованої на власному ґрунті спільності людей та об'єктивно існуючої реальності, що представляє собою сукупність нації і суспільства, його політичної організації, духовних, матеріальних цінностей, створених різними поколіннями українського народу впродовж понад тисячолітньої безперервної історії – від найдавніших часів до сучасності. У ній органічно переплітаються самотність українського народу, його мови, ментальності й культурно-духовних цінностей, дивовижна краса природи, створюючи разом унікальне поєднання людини та середовища, рідкісний культурно-геополітичний простір²⁰. Маючи локально-регіональний і порубіжний характер, українська цивілізація всіма своїми компонентами історично й культурно укорінена у західноєвропейську класичну цивілізацію, є одним з її давніх сегментів.

Доречно наголосити, що напрацьовані Я.С.Калакурою та іншими авторами теоретико-методологічні засади цивілізаційного підходу до історичного процесу знайшли практичне застосування в конкретно-історичних дослідженнях, підготовлених з його участю. Ідеться про ключову роль ювіляра у створенні цивілізаційної історії України від найдавніших часів до сучасності (у двох книгах)²¹, цивілізаційного виміру історії культури українського народу²², ментальності української цивілізації²³.

Остання праця варта окремого розгляду, оскільки в ній чи не вперше в українській історіографії висвітлюється сутність ментального виміру української регіональної цивілізації, її феномен, історичні витоки й основні етапи розвитку від найдавніших часів до сьогодення. Автори виклали теоретико-методологічне, історіософське та історіографічне підґрунтя цивілізаційного осмислення ментальності українського народу, її змін у процесі етногенезу, націєтворення, національно-визвольного та

¹⁹ Його ж. Цивілізаційні орієнтири новітньої української історіографії // Історіографічні дослідження в Україні. – Вип.24. – К., 2014. – С.23–38.

²⁰ Губерський Л., Андрущенко В., Михальченко М. Культурні виміри розвитку цивілізації на рубежі століть: проблеми визначення. – К., 2002. – С.601; Михальченко Н. Украинская региональная цивилизация: прошлое, настоящее, будущее. – К., 2013. – С.37.

²¹ Юрій М.Ф., Алексівець Л.М., Калакура Я.С., Удод О.А. Україна найдавнішого часу – XVIII ст.: цивілізаційний контекст пізнання. – Кн.1. – Тернопіль, 2012. – 700 с.; Їх же. Україна XIX – початку XXI століття: цивілізаційний контекст пізнання. – Кн.2. – Тернопіль, 2012. – 696 с.

²² Калакура Я.С., Рафальський О.О., Юрій М.Ф. Українська культура: цивілізаційний вимір. – К., 2015. – 496 с.

²³ Калакура Я.С., Рафальський О.О., Юрій М.Ф. Ментальний вимір української цивілізації. – К., 2017. – 512 с.

державницького руху за самоствердження й відновлення незалежності України. Велику увагу звернуто на еволюцію ментального образу українців під впливом зародження писемності, прийняття християнства, формування козацтва, розвитку книгодрукування, університетської освіти, науки, міжконфесійного діалогу, засвоєння духовних цінностей епох Ренесансу і Просвітництва, історіософії Григорія Сковороди, Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Михайла Грушевського та ін., кристалізації національної ідеї, утвердження ідентичності та соборності українства.

Значне місце в монографії посів аналіз регіональних культурних, духовних, психоповедінкових та владно-політичних особливостей українського менталітету на материковій території й у діаспорі, зумовлених іноцивілізаційними чинниками. Автори не оминули увагою руйнівних наслідків для української ментальності репресивної політики імперських режимів, голодоморів та войовничого безбожництва, показали форми самозахисту менталітету українців, їх спротив асиміляційним процесам і синдрому постколоніальної ментальності та маргінальності на тлі глобалізації, євроінтеграції, російської агресії.

Поряд з історіографічними та методологічними студіями Я.С.Калакура продовжує плідно досліджувати джерела з історії державності України, українського руху опору, актуальні проблеми спеціальних історичних дисциплін²⁴, архівознавства та археографії. Він осмислює особливості розвитку української архівної справи, її історії й організації, у тому числі в пострадянській Україні²⁵. Йому належить пріоритетна роль у дослідженні архівного менеджменту, опублікував низку статей із цієї проблеми²⁶, які лягли в основу поданого до друку авторського навчального посібника «Менеджмент в архівній справі».

Пошуковий характер мають й археографічні студії Я.С.Калакури, в яких переконливо стверджується, що Україна має власні археографічні традиції, котрі успішно відроджуються в умовах державної незалежності. Він одним із перших подав визначення терміна «українська археографія», трактує її як спеціальну галузь української історичної науки, тісно пов'язану з філологією, архівознавством, джерелознавством, спеціальними історичними дисциплінами, котра займається опрацюванням історичних, теоретичних, методологічних засад виявлення, відбору, вивчення, підготовки до публікації та оприлюдненням документальних й інших інформаційних ресурсів із метою дедалі ширшого їх залучення до наукових досліджень, використання в науковій, навчальній, культурно-просвітницькій, виховній діяльності²⁷. Авторські публікації стосуються фундаторів української

²⁴ Калакура Я. Інтегративна функція спеціальних історичних дисциплін // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. – Ч.26/27 – К., 2015. – С.407–419.

²⁵ Калакура Я.С. Наукова школа архівістів та археографів Університету св. Володимира // Вісник КНУ ім. Тараса Шевченка: Історія. – Вип.5. – К., 2013. – С.25–30; *Його ж.* Українське архівознавство: критерії національного // Студії з архівознавства та документознавства. – Т.22/23. – К., 2015. – С.17–20; *Його ж.* Пострадянське архівознавство в Україні: декомунізація і тенденції розвитку // Сумський історико-архівний журнал. – Вип. XXVI. – Суми, 2016. – С.5–15.

²⁶ Калакура Я.С. Стратегія і тактика архівного менеджменту // Архіви України. – 2013. – №5. – С.5–17; *Його ж.* Управлінські рішення в структурі архівного менеджменту // Там само. – 2014. – С.92–105; *Його ж.* Стиль роботи архівістів: контекст менеджменту // Там само. – 2015. – №5/6. – С.7–22; *Його ж.* Архівний менеджмент в умовах демократизації та децентралізації суспільства // Там само. – 2016. – №5/6. – С.119–135.

²⁷ Калакура Я. Історичні та теоретико-методологічні засади української археографії // З любов'ю до народів: Ювілейний збірник на пошану В.І.Наулка з нагоди 80-річчя. – К., 2013. – С.63.

археографії, її наукової школи, внеску вчених Університету св. Володимира і його наступника – Шевченкового університету – у підготовку професійних археографів²⁸.

Варто також зазначити, що дослідник не пориває з історико-краєзнавчою проблематикою, бере участь у науково-практичних конференціях із краєзнавства. З інтересом зустрінуто його стаття про місце краєзнавства у творчості Тараса Шевченка²⁹. У ній проводиться думка про те, що краєзнавчу спрямованість у тій чи іншій формі має вся спадщина поета й художника, насамперед його соціальна та пейзажна лірика, історичні поеми, художні твори, а також безпосередня краєзнавча діяльність у рамках експедицій за дорученням Київської археографічної комісії, що відкрило можливість подорожувати Київщиною, Чернігівщиною, Поділлям, Волинно, брати участь в археологічних розкопках. Автор нагадав, що Т.Шевченко зберіг інтерес до краєзнавчих експедицій, навіть перебуваючи на засланні (описова експедиція Аральського моря, експедиція в гори Кара-Тау тощо).

Загалом Я.С.Калакура є автором понад 550 наукових, науково-методичних праць, підручників та навчальних посібників, з яких більше половини побачили світ в умовах незалежності України. Водночас він приділяє велику увагу вдосконалення навчального процесу, підготовці науково-педагогічних кадрів, є членом спеціалізованої ради із захисту дисертаційних робіт, під його керівництвом підготовлено 15 докторів і 50 кандидатів наук.

Усі, кому довелося працювати та спілкуватися з Ярославом Степановичем, відзначають його мудрість, інтелект, творчу енергію, велику працездатність, відданість справі, самоорганізованість і вимогливість, активну громадянську позицію, які органічно поєднуються з чуйністю й доброзичливістю, небайдужістю до людей. Свое 80-ліття ювіляр відзначає в активному творчому процесі, сповнений цікавими задумами і планами, зігрітий увагою родини, колег, учнів, друзів. Усі вони зичать йому міцного здоров'я, подальшої плідної праці на ниві історичної науки й підготовки нового покоління істориків, родинного тепла та довголіття!

²⁸ Калакура Я. Фундатори української археографії // Загартована історією: Ювілейний збірник на пошану Н.І.Миронець з нагоди 80-річчя від дня народження. – К., 2013. – С.47–60; *Його ж.* Археографічна школа Університету св. Володимира // Український археографічний щорічник: Нова серія. – Вип.16/17. – К., 2013. – С.240–255; *Його ж.* Вчені університету св. Володимира як фундатори української археографії // Київська археографічна комісія в історії українського національного відродження. – К., 2015. – С.38–47.

²⁹ Калакура Я.С. Рідний край в історіософії Тараса Шевченка // Краєзнавча Шевченкіана України. – Черкаси, 2014. – С.17–23.